„Siromašni imaju vrlo malo novca, pa ne mogu plaćati značajno povećane poreze. Bogate je moguće oporezivati jače, ali samo do neke točke: ako država nametne previsoku „graničnu stopu, tj. uzme prevelik dio posljednjeg dolara što ga pojedinac zaradi, to će imati ozbiljan nepovoljan učinak na poticaje da se radi, štedi i investira.“

Paul Krugman (Doba smanjenih očekivanja)

Hrvatska, mala i nerazvijena tranzicijska zemlja, u svom kratkom i burnom postojanju, kada je riječ o ekonomskoj politici, činila je mnoge greške koje se ni danas javno ne priznaju. Posljedice te i takve politike je velika zaduženost prema svijetu kao posljedica velike otvorenosti prema uvozu i nesposobnosti prema izvozu, rasprodaja vitalnog dijela gospodarstva, povećanje socijalnih tenzija, pa postaje sporno u kojoj mjeri nosioci ekonomske politike mogu donositi samostalne odluke ignorirajući interese vjerovnika i investitora. Konzumerizam koji je samo pojavni oblik događanja u zadnjih dvadesetak godina, izraz je tragičnog materijalnog stanja građana tzv. socijalističkih zemalja tada i sada, kada su svi zaduženi i socijalno ugroženi.

Izlazak iz tog stanja nije jednostavan. **Naprosto nema dobrih rješenja. Pitanje svih pitanja je: koje je najmanje loše rješenje?** Jasno je da bez dinamiziranja privredne aktivnosti rješenja neće biti; sutra će biti još tmurnije nego što je to danas, kao što je danas tmurnije nego što je to bilo jučer.

Polazište

Ugovorom iz Maastrichta definirano je ovih pet uvjeta, poznatih kao kriteriji konvergencije:

– stopa inflacije može biti najviše do 1,5% veća od stope inflacije triju zemalja s najnižom stopom inflacije;

– prosječne nominalne kamatne stope ne smiju biti veće za više od 2% od kamatnih stopa triju zemalja s najnižom stopom inflacije;

– proračunski deficit ne smije biti veći od 3% GDP-a;

– javni dug može iznositi najviše 60% GDP-a;

– dvije godine prije ulaska u monetarnu uniju valja održavati stabilnost nacionalne valute uz dopuštene granice fluktuacije.

Kojeg kriterija nema, a bitan je? Kriterij kojeg nema je dugoročni uravnoteženi odnos s inozemstvom, odnosno zahtjev za uravnoteženom platnom bilancom.

Pođimo redom.

U uvjetima otvorene zemlje, za erurozonu je to implicitna pretpostavka, svaka potražnja je podmirena to brže što je veća razlika u cijeni pojedinih roba/usluga. Naprosto razlika u cijeni na relaciji zemlje uvoznice i zemlje izvoznice uravnotežuju se, u kratkom roku, u okviru eurozone, odnosno iz drugih zemalja ne članica.

Glede kamatnih stopa treba reći da razlike u kamatnim stopama jasno identificiraju diferenciju rizika po pojedinim zemljama, posebece ako visinu kamatnih stopa identificiramo kao kompleksni pokazatelj stanja u nekom gospodarstvu.

Deficit proračuna u uvjetima deficita na tekućem računu platne bilance će biti to manji što je porezni sustav odnosne zemlje više „nasljonjen“ na potrošne poreze.

Ukoliko neka zemlja ostvaruje dugoročno deficit na tekućem računu to će i javni dug biti, iz prethodno navedenog razloga, manji nego što bi on bio da je uravnoteženi saldo na tekućem računu platne bilance.

Stabilnost nacionalne valute je održiva ukoliko nema ograničenja inozemnog zaduživanja za zemlju koja pristupa eurozoni.

Iz navedenog slijedi da je potrebno dodati, najmanje, još dva kriterija:

- saldo tekućeg računa platne bilance može biti do 2% lošiji od salda na tekućem računa triju najotvorenijih zemalja;

- neto inozemni dug može iznositi najviše 50% GDP-a.

Zemlje eurozone formirajući zajednički kriterij, putem eura, najveću pažnju moraju posvetiti povećanju konkurentnosti nacionalnog gospodarstva (na strani ponude) što znači da „konstrukcija“ ostalih raspoloživih instrumenata ekonomske politike se mora pdrediti tom cilju.

Zaključak koji se nameće, temeljem iznesenog, jest smanjenje broja postojećih članica eurozone, odnosno određivanje vremena prilagodbe pojedinim zemljama koje ne zadovoljavaju dodatne kriterije. U tome pravcu valja tražiti rješenje današnjih problema eurozone, budući da je interventi fond tek vatrogasni instrument koji je nužan ali nije dugoročno rješenje.

Navedena ograničenja za eurozonu mogu se identificirati kao izvanjska ograničenja i za hrvatsku poreznu reformu.

Kriza u Hrvatskoj nije rezultat globalne krize već je to nacionalna, naša domaća, kriza kojoj je katalizator bila globalna kriza. Dugo se to ignoriralo. I danas se to ignorira. Ignoriranje u ovom slučaju znači nastavak ekonomske politike koja je značajnim dijelom zaslužna za stanje u kojem se nalazimo. Mnogi socijalni problemi su također posljedica neoliberalističke politike.

Hrvatska se nalazi pred raskršćem. Može nastaviti dosadašnjim putem i pasivno čekati da nam se dogodi dužnička kriza kojom će upravljati međunarodne institucije kako bi zaštitile interese naših vjerovnika. Drugi put, za koji se zalažem, je napuštanje dosadašnje ekonomske politike i kao cilj odrediti rast privredne aktivosti i povećanje zaposlenosti.

To je po mome mišljenju moguće **intervencionističkom politikom na strani ponude**. Dakle, zalažem se za sustavni pristup izmjene privredne strukture, sukladno komaparativnim koje valja pretočiti u konkurente prednosti, koja će biti izvozno orijentirana. Intervencionistički pristup znači da valja sve raspoložive instrumente ekonomske politike tako „posložiti“ kako bi se, na bazi uzajamne refleksije, ostvarili postavljeni ciljevi. Jasno to nije niti lak niti jednostavan zadatak.

Ovaj rad, kao što naslov sugerira, svoju pažnju je usmjerio na reformu poreznog sustava. Pri razmatranju konstrukcije novog poreznog sustava valja imati u vidu da su i ostali instrumenti, monetarni, kreditni, tečajni, .., u funkciji poreznog sustava kao što je porezni sustav u funkciji ostalih instrumenata.

Ekonomski je sustav u osnovi određen:

- monetarnim sustavom,

- deviznim sustavom, i

- fiskalnim sustavom.

Nedjeljiva je međuovisnost pojedinih podsustava ekonomskog sustava. Nije moguće voditi autonomnu – monetarnu, vanjskotrgovinsku (tečajnu) ili fiskalnu - politiku već ona mora biti koordinirana, kako na razini podsustava, tako i na relaciji sustava i podsustava uz respektiranje njihovih interakcija. Svaka od politika djeluje kao dio ekonomske politike, ali i pojačava/umanjuje učinke ostalih politika. Hrvatski slučaj stabilnog tečaja kune utječe na monetarnu i fiskalnu politiku. Restriktivna monetarna i kreditna politika djeluje u smjeru stabilizacije cijena, s jedne strane, i, s druge strane, kontraktivno na gospodarsku aktivnost. Fiskalna politika, u uvjetima fiksnog tečaja i rastućeg deficita trgovinske bilance, povećava porezne prihode, temeljem deficita i tako povećava fiskalnu izdašnost postojećega poreznog sustava.

Reforma poreznog sustava mora preferirati gospodarske učinke u najvećoj mogućoj mjeri. Polazeći od relativno stabilnog tečaja, u prvom koraku, reforma poreznog sustava mora povećati konkurentnost nacionalnog gospodarstva. Drugim riječima, **reformom poreznog sustava tečaj kune treba, neizravno, devalvirati**
. Fiskalne i socijalne funkcije poreza valja respektirati u mogućoj mjeri, ali porezni se sustav mora fokusirati na povećanje konkurentnosti nacionalnoga gospodarstva. Znatno oporezovana budućnost, putem javnog duga i deficita vanjskotrgovinske bilance, odnosno prošlost, rasprodajom obiteljskog srebra, što stvora privid manje porezne presije.

Poreznu reformu valja osmisliti i, konačno, ostvariti na temelju suglasnosti građana Hrvatske. Da bi se to ostvarilo potrebno je da u izradi porezne reforme sudjeluju:

- Vlada putem Ministarstva za financije,

- Hrvatska narodna banka,

- Hrvatska gospodarska komora,

- Hrvatska obrtnička komora,

- Hrvatska udruga poslodavaca,

- Sindikati, i

- Hrvatska udruga poreznih obveznika.

Zalažem da svi bitni čimbenici ekonomske politike: monetarno-kreditna, tečajna, porezna, uključivo fiskalna (naročito rashodna strana proračuna), politika budu koordinirane kako bi Hrvatska što učinkovitije izašla iz postojeće krize i dinamizirala razvoj

Razlika između političara i državnika je u tome što političar

misli na naredne izbore a državnik na naredni naraštaj.

James Freeman Clarke

[1] Uvodno izlaganje na okruglom stolu u organizaciji „Hrvatske udruge poreznih obveznika“ koje će se održati 5. Srpnja 2010. Godine.